

O zlaté studni

Zcela náhodně jsem získal pověst o poslední jevišovické Kunštátce - Kateřině Zajímačce. Tentokrát je z knihy Kateřiny Lisické „Z hradů, zámků a tvrzí - pověsti z Moravy a Slezska“, vydané v roce 1971.

O paní Kateřině, která zlatou studni darem dostala a jak z ní chudákům zadarmo vodu dávala, až si manžela svého pohněvala.

Když se paní Kateřina Zajímačka z Kunštátu přivdala na Brtnici, byly to slavné a hlučné svatby. Ženich, pan Hynek z Valdštejna, pozval na svůj zámek tolik hostů, že všechny hradební komnaty ani pro ně nestačily. Přijeli páni z Boskovic, Telče, Lomnice, Bítova, Pernštejna a bůhví odkud. Potom přijeli také páni preláti a všichni ti, co si pana Hynka vážili a za předního moravského pána uznávali. A jak bylo zvykem, každý na Brtnici něco přivezl darem a nikdo s prázdným nepřišel. Jednu hradní komoru pro dary vyklidili a tam je všechny ukládali. To veliké hoštění však také pana Hynka něco stálo. Na svatby padlo tolik volů, vepřů, telat, ovcí, krmených husí, slepic, kapounů, zvěřiny a ptáků, že se o tom nikomu ani nesnilo. O vínu, pivu a medovině ani nemluvě. Sklepy byly plné sudů, soudků a džbánů, másla, sýrů, sádla, vosku a svíček, nikde k hnutí nebylo.

Pan Hynek z Valdštejna byl jinak pán velice šetrný. A když pustil z ruky chlup, musel se mu třikrát vrátit. Když uznal, že je potřeba, dal komory a sýpky otevřít a prodal každému, kdo přišel a měl peníze. Také na jeho přímluvu byla ves Brtnice povýšena králem Matyášem na městečko. Potom v něm pan Hynek usadil tkalce, pekaře, kováře, bednáře, ševce a mistry všelijakých řemesel, i trhy zde zavedl. Městečko pomalu vzkvétalo a pán měl z něho užitek.

Ve svatební den přišli svému pánu popřát také páni měšťané a přinesli, co z které dílny vyšlo nejlepšího. Tak dostala nová paní tolik nádobí, plátna, tkalounů, taštic a kdoví čeho, že si s tím na zámku ani rady nevěděli. Jedno k druhému ukládali do komory.

Největší překvapeními uchystal sám pan Hynek, když nechal na nádvoří vykopat hlubokou studnu a postavit nad ní kamenné roubení s pozlacenou mříží. Když potom na Brtnici přivezl paní Kateřinu se svatebním průvodem, nejdříve u studny dal zastavit. Paní pomohl dvorně z kočáru, aby se na to velkolepé dílo podívala. Sotva paní u studně stanula a všichni kolem ztichli údivem, dal se pan Hynek slyšet: „Tohle je můj dar tobě paní Kateřino! Ať naše štěstí zůstane nezkaleno, jako je čirá a nezkalená voda v této studni. Tu máš zlatý klíček od mříže a bude na tobě, komu té čisté vody nejdřív podáš.“

Všichni kolem propukli v jásot a nadšení a pěli chválu na moudrost pana Valdštejna, který nejen paní Kateřinu vzácným darem obdaroval, ale především svému zámku zajistil to nejpotřebnější. Zámek měl totiž dosud jednu starou studnu, ale když přišlo velké sucho, obyčejně vyschla a voda se musela na zámek dovážet.

Paní Kateřina požádala, aby jí přinesli pohár. Potom okovem sama navážila ze studny vodu, do poháru ji nalila a podala panu Hynkovi: „Napij se první pane manželi, aby ses přesvědčil, že voda i naše štěstí je zatím bez poskvrny.“

Pán přijal pohár a zhluboka se napil, Všichni hosté kolem zatleskali. Potom také oni se o pohár hlásili a paní Kateřina jim té dobré vody nalévala. Když už to drahnou dobu trvalo zval je pan Hynek hlasitě ke stolu: „vzácní páni, jenom nám tu vodu všichni nevypijte a nechte také pro druhé! Já mám pro vás ještě jiné pití a věřím, že vám bude lépe chutnat než ta voda ze zlaté studně.“

A tak nasedlo panstvo zase do kočárů. Když dvěma branami projeli, zastavili před vchodem do paláce. Trubači troubili, lidé slávu provolávali a tlačili se dopředu, aby viděli ženicha a nevěstu Stěží se dostali do hodovní síně, tolik tu bylo lidu. Když se konečně kolem stolů sesedli, muzikanti jim vyhrávali a sloužící nosili nazdobené mísy masa a dobré krmě a plné džbány dobrého vína. Paní Kateřina zářila mezi ostatními paními jako sluníčko a ten zlatý klíček měla ukrytý za ňadry, aby ho snad nevytrousila. „Jen jezte a pijte moji páni!“ Pobízel pan Hynek a sám si bral ty nejlepší kusy, v pití také nezůstával za ostatními pozadu. Dlouho do noci páni hodovali. Když už jíst a pít nemohli, pavím perem si v krku vytřeli a všechno do korýtky zvrátili a potom znovu k hostině zasedli. Tak seděli až do rána a spát se jim nechtělo.

Druhý den byl na nádvoří zámku velký rytířský turnaj. Páni rytíři v železné zbroji vyjeli na koních jeden proti druhému a silnými dřevci se potýkali, potom se bili mečem. Kdo vyhrál, byl slaven, kdo prohrál, sám z boje utíká nebo ho pacholci odnesli. Když pak vyhlásili vítěze, přišel se paní Kateřině poklonit a ona rytíře ozdobila zlatým věncem.

Celý týden trvaly na Brtnici ty svatby a než se všichni ti páni rozjeli, další týden ještě uběhl. Potom se zase všude smýčilo a uklízelo, do pořádku dávalo. Sotva si pan Hynek po tom veselí odpočinul, začal počítat, co ho to všechno stálo. Seděl za stolem ve své komnatě a na škarticích si dělal čárky. Na jedné, kolik páni vypili a na druhé, kolik snědli. „To je peněz! To je peněz!“ vzdychal. „A kdybych pánům svoje bohatství neukázal, o všechnu vážnost bych přišel. Ti nenajedeni a bambálkové! O kolik mne to vlastně připravili?“ V tom do komnaty vešla paní Kateřina celá rozesmátá, jak se služkami o svatebčanech povídala. Když uviděla pana Hynka zamračeného a vzdychajícího, polekala se. „Co se stalo, můj holoubku?“ zašeptala. „Co by se stalo!“ odsekl jí pán. „Tady, jen tu škodu počítám, co nám ty svatby přinesly. To je peněz! To je hrůza! Od nynějška musíme šetřit, paní Kateřino! Ty v kuchyni zbytečně neprovař!“

Čeledi dávej jedno jídlo v poledne i večer a pro nás také nevyvářej! Jen kdyby přijel na Brtnici nějaký vzácný host, potom musíš masa napéci, aby nás nepomluvil." Když tu řeč paní slyšela, uším věřit nechtěla. Kde se ztratil rozmilý holoubek? Teď tu seděl pan manžel a vrčel a hleděl do škartic, hleděl, laskavě na ni nepromluvil. Jak jí začal o kuchyni povídat, paní Kateřina dostala zlost. Sama mu dovezla pěkného věna a výbavu, jak se na urozenou pannu slušelo. A nyní šetřit na sobě jako chudá děvečka? Kdyby se to tak páni rodiče dozvěděli, ti by se divili a naříkali. A hned mu zostra řekla: „Snad nebude tak zle, pane manželi! Když jsem komoru a spíži uklízela, viděla jsem, že máme všeho habaděj. Zbytečně utrácet nebudeme, ani si opasek utahovat nemusíme jak nějakí chudáci. Jen se neboj, já si už v kuchyni poradím.“

Pan Hynek se však škaredil a mrzel, že s ním paní není zajedno a odmlouvá mu. Brzy po svatbě přestal vrkat a líbánky jí předstírat. Dobré věno s paní Kateřinou vyženil a to stačilo. Sám měl už kus života za sebou a na nikoho jiného se neohlížel. „Jak jsem řekl, při tom zůstane!“ A na důraz toho pěkně praštil do stolu, aby paní Kateřina na pochybách nebyla, kdo bude poslouchat. „Žádné jiné slovo tu platit nebude, paní Kateřino!“

A bylo po řeči. Paní Kateřina si pak často poplakala, když viděla, že si jí pan Hynek nehledí. Často z domova odjížděl třeba na několik dní a s pány se scházel až se domohl místa zemského hejtmána. Potom ho na Brtnici nikdo neviděl a paní Kateřina pomalu uvadala jako odkvetlá růžička.

Jednoho roku přišlo velké sucho. Potoky všude vyschly a ve studnách bylo vody pomálu. Chudí lidé přišli prosit na zámek, aby jim paní dala vody ze zlaté studny, jinak že žízní pomřou. Všude jinde museli za vodu platit, ale paní se nad nimi smílovala. „Jen pojdte, ve studni je vody dost pro všechny! Ať si však každý vezme jen tolik, kolik sám pro sebe potřebuje!“ řekla paní a zlatou studni jim otevřela. Všichni ji za to ruce líbali a chválili její dobrotu.

Když paní Kateřina jednou při studni stála, jel pan Hynek se svým průvodem z města domů a byl celý rozkohoutěný. Jak paní uviděl, hned seskočil z koně a ptal se: „Snad jim tu vodu nedáváš zadarmo?“ „A co bych měla po těch chudácích chtít?“ Ptala se ho paní Kateřina, ale pan Hynek byl jiného mínění.

„Za každý žejdlík vody ať ti dají jeden peníz! Dnes je voda nad zlato a my přece na rozdávání nemáme.“ Ale paní se nedala a rozhodně řekla: „To neudělám pane Hynku! Tak zle s námi ještě není, abych na chudácích za vodu chtěla peníze. Vždyť ani žádné nemají. Však jsem tu studnu od tebe darem dostala, tedy dovol, abych sama uvážila, komu z ní vody dám a komu ne.“

Když to pán slyšel, zle se na ni rozhněval a nic nedbal, že je kolem plno lidu. Začal paní Kateřině vyčítat, že je špatná hospodyně a ničeho šetřit neumí, přitom sebe

velice litoval. „Kdybych ti nebránil, paní, brzy bychom kvůli tobě přišli na buben“, prohlásil.

To paní Kateřinu tak rozzlobilo, že ve svém hněvu stáhla z ruky zlatý prsten a panu Hynkovi ho ukázala. „Tak jako ten prsten hodím do studně a voda se nad ním sama zavře, tak se moje srdce před tebou zavřelo, pane Hynku a nemám už, co bych ti řekla.“ A opravdu prsten do studně hodila. Potom ještě lidi vodou podělila a šla do paláce, ani se po panu Hynkovi neohlédla. Pán z Valdštejna poznal, že střílil kozla, a ještě si před lidmi velkou ostudu udělal. Ten zlatý prsten ho mrzel i to, co mu paní řekla, ale svoje slova by zpět nevzal. Proto švihl koně bičikem a vyrazil z brány ven do lesů, o průvod se nestaral.

Pak léta uběhla a mládí nikomu nepřidala. Paní Kateřina si vedla dobře, ale s panem Hynkem víc než o hospodářství mluvit nechtěla. Když se pak vzdal svého úřadu a vrátil se na Brtnici natrvalo, žádný synek ani dcerky ho neuvítali, vlastních dětí nebylo. Paní Kateřina se starala o děti v čeledníku a měla jich kolem sebe pořád dost. Když se pán na ni mrzel, že by se napřed o vlastní měla starat, jen hlavou pohodila a řekla: „Vždyť víš pane Hynku, že se nám už dávno štěstí ve studni utopilo. Nyní je už pozdě ho lovit!“

Opravdu se připozdívalo. Pan Hynek se o peníze strachoval a pořád se mu zdálo, že mu jich málo přibývá. Proto svým služebníkům jen půl platu začal dávat a druhou půli jim prý na horší časy sám ukládal. Pán na Brtnici byl bohatý a rád šperky, knihy i obrazy kupoval a v nich svůj majetek ukládal. Sám si o tom všem knihy vedl a do nich vydání zapisoval. Potom už ani z komnaty nevycházel a jen nad škartice seděl, až jednoho dne umřel a všechno to bohatství tu zanechal.

Když ho paní Kateřina slavně pohřbila a oplakala, jak se slušelo, žila si na Brtnici spokojeně. Lidem přála a oni zase přáli jí. Byla z ní bohatá vdova, ale už se nevdala. Jedna zkušenost paní Kateřině stačila a po druhé netoužila, jenom jedno ji mrzelo, že se mezi lidem začalo povídat, že pan Hynek po smrti straší. Každou noc prý po své komnatě chodí a v knihách hledá, komu co zapřel, nebo nedal. Proto si paní Kateřina pozvala písaře a dala v knihách vše do pořádku, aby si na pána nikdo nenaříkal. Co bylo potřeba, to zaplatila, ale dlouho to trvalo, než k narovnání došlo. Ještě že si pan Hynek všechno tak poctivě zapisoval. Nakonec přece jen mohla paní Kateřina Zajímačka spokojeně na Brtnici dožít, umřít uprostřed svých milých oddaných.

Zlatá studně tou zlatou studní dlouho nezůstala. Déšť a sněhy z ní zlato smyly a zlatý klíček někam zapadl, nikdo o něm nevěděl. Voda v ní však přece zůstal a léčila prý různé nemoci. Lidé ke studni pro vodu chodili do té doby, dokud ji páni nedali zasypat. Ale pověst o zlaté studni zničit nemohli, ta přetrvala všechny časy a vypráví se dodnes.